

Татарстан Республикасы
Арча муниципаль районының
Арча шәһәре муниципаль берәмлеге
Арча шәһәр Советы
422000, Арча ш. Совет майданы, 27
тел. 3-16-25, 3-12-35

Муниципальное образование
город Арск
Арского муниципального района
Республики Татарстан
Совет города Арск
422000, г. Арск, площадь Советская, 27
тел. 3-16-25, 3-12-35

Арча шәһәр Советы карары

"30" июнь 2018 ел

№ 94

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге Уставын гамәлдәге законнарга туры китерү максатларында, «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 44 статьясы нигезендә Арча шәһәре Советы карар чыгарды:

1. Арча шәһәре Советының 2016 елның 28 сентябрәндәге 89 номерлы карары белән расланган Арча муниципаль районының «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге Уставына (2017 елның 11 маендагы 62 номерлы үзгәрешләр белән) түбәндәге үзгәрешләрне кертергә:

1) **6 статьяның 1 өлешен түбәндәге редакциядә баян итәргә:**

«6 статья. Жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләре.

1. Жирлекләрнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә түбәндәгеләр керә:

1) жирлек бюджеты проектын төзү һәм карау, раслау һәм үтәү, аның үтәлешен тикшереп торуну гамәлгә ашыру, жирлек бюджетының үтәлеше турында хисап төзү һәм раслау;

2) жирлектәге салымнарны һәм жыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм юкка чыгару;

3) жирлек муниципаль милкен биләү, аннан файдалану һәм аның белән эш итү;

4) Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә халыкны электр, жылылык, газ һәм су, ягулык белән тәмин итүне оештыру;

5) бәя зоналарында жылылык белән тәмин итү системасын үстерү, аның ышанычлылыгын һәм энергетик нәтижелелеген арттыру өчен кирәкле жылылык белән тәмин итү объектларын төзү, реконструкцияләү һәм (яисә) модернизацияләү буенча бердәм жылылык белән тәмин итүче оешма тарафыннан «Жылылык белән тәмин итү турында» Федераль законда билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә жылылык белән тәмин итү схемасында билгеләнгән гамәлләрне башкаруга муниципаль контрольне гамәлгә ашыру;

6) жирлекнең торак пунктлары чикләрендә жирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлегә һәм аларда юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү, парковкалар (парковка урыннары) төзүне һәм аларның эшчәнлеген тәэмин итүне кертеп, жирлекнең торак пунктлары чикләрендә жирле әһәмияттәге автомобиль юлларының сакланышын муниципаль тикшереп торуну гамәлгә ашыру, юл хәрәкәтен оештыру, шулай ук автомобиль юлларыннан файдалану һәм юл эшчәнлеген Россия Федерациясе законнары нигезендә гамәлгә ашыру өлкәсендә башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыру;

7) жирлектә яшәүче һәм аз керемле торак урыннарына мохтаж гражданны торак урыннары белән тәэмин итү, муниципаль торак фондын төзүне һәм карап тотуну оештыру, торак төзелеше өчен шартлар тудыру, муниципаль торак контролен гамәлгә ашыру, шулай ук жирле үзидарә органнарының торак законнары нигезендә башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыру;

8) халыкка транспорт хезмәте күрсәтү өчен шартлар тудыру һәм жирлек чикләрендә халыкка транспорт хезмәте күрсәтүне оештыру;

9) террорчылыкны һәм экстремизмны профилактикалауда, шулай ук жирлек чикләрендә террорчылык һәм экстремизм чагылышлары нәтижеләрен минимальләштерүдә һәм (яисә) юкка чыгаруда катнашу;

10) жирлек территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятен саклап калуга һәм үстерүгә, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясенә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;

11) жирлек чикләрендә гадәттән тыш хәлләрне кисәтү һәм алардан килгән зыяннарны бетерү эшендә катнашу;

12) жирлекнең торак пунктлары чикләрендә янғын куркынычсызлыгының беренчел чараларын тәэмин итү;

13) жирлектә яшәүчеләрне элементә, жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;

14) халыкка китапханә хезмәте күрсәтүне оештыру, жирлек китапханәләренең фондларын туплау һәм аларның сакланышын тәэмин итү;

15) жирлектә яшәүчеләрне мәдәният оешмалары хезмәт күрсәтүләре белән тәэмин итүне оештыру һәм шартлар тудыру;

16) жирлек милкендәге мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни ядкарьләрен) саклау, алардан файдалану һәм аларны популярлаштыру, жирлек территориясендә урнашкан жирле (муниципаль) әһәмияттәге мәдәни мирас объектларын (тарих һәм мәдәният ядкарьләрен) саклау;

17) жирлектә традицион халык сәнгать ижатын үстерү өчен шартлар тудыру, халык сәнгать һөнәрләрен саклап калуга, торгызуга һәм үстерүдә катнашу;

18) жирлек территориясендә физик культураны, мәктәп спортын һәм массакүләм спортны үстерү өчен шартлар тудыру, жирлекнең рәсми физкультура-савыктыру һәм спорт чараларын үткәрүне оештыру;

19) жирлек халкының күпләп ял итү өчен шартлар тудыру һәм халыкның күпләп ял итү урыннарын төзекләндерүне оештыру, моңа гражданның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буе полосаларына иреккә керүен тәэмин итү дә керә;

20) жирлекнең архив фондларын булдыру;

21) каты коммуналь калдыктарны туплау (шул исәптән аерым туплау) һәм транспортировкалау эшчәнлеген оештыруда катнашу;

22) жирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслау, аларның үтәлешен тикшереп торуну гамәлгә ашыру, күрсәтелгән кагыйдәләр нигезендә жирлек территориясен төзекләндерүне оештыру, шулай ук жирлекнең торак пунктлары чикләрендә урнашкан шәһәр урманнарыннан, махсус сакланылучы табигать территорияләре урманнарыннан файдалануны, аларны саклауны, торгызуны оештыру;

23) жирлекнең генераль планнарын, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләрен раслау, территорияне планлаштыруның генераль планнары нигезендә эзерлэнгән территорияне планлаштыру документларын раслау, төзелешкә рөхсәт бирү (Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында, башка федераль законнарда каралган очрактардан тыш), жирлек территориясендә урнашкан капитал төзелеш объектларын төзегәндә, реконструкцияләгәндә объектлар файдалануга тапшыруга рөхсәтләр бирү, шәһәр төзелешен проектлауның жирле нормативларын раслау, жирләргә резервлау һәм муниципаль ихтияжлар өчен жир кишәрлекләрен алу, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очрактарда муниципаль контроль үткөрү, биналарны карап тикшерү һәм аларның төзекләндерелүе турында тәкъдимнәр бирү барышында ачыкланган хокук бозуларны бетерү турында тәкъдимнәр бирү хакында тәкъдимнәр керткән очрактардан тыш);

24) адрес объектларына адреслар бирү, адресларны үзгәртү, гамәлдән чыгару, урам-юл челтәре элементларына исемнәр бирү (федераль эһәмияттәге автомобиль юлларыннан, региональ яисә муниципальара эһәмияттәге автомобиль юлларыннан, муниципаль районның жирле эһәмияттәге жирле эһәмияттәге юлларыннан тыш), шәһәр чикләрендә планлаштыру структурасы элементларына исемнәр бирү, мондый исемнәргә үзгәртү, аннулировать итү, мәгълүматны дөүләт адреслы реестрында урнаштыру;

25) ритуаль хезмәтләр оештыру һәм күмү урыннарын карап тоту;

26) территория оборонасы һәм гражданның оборонасы, халыкны һәм территорияне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру;

27) жирлек территориясендә авария-коткару хезмәтләрен һәм (яисә) авария-коткару формирваниеләрен төзү, карап тоту һәм аларның эшчәнлеген оештыру;

28) су объектларында кешеләрнең куркынычсызлыгын тәэмин итү, аларның гомерен һәм сәламәтлеген саклау чараларын гамәлгә ашыру;

29) жирлек территориясендә дөвалау-савыктыру урыннарын һәм жирле эһәмияттәге курортларны булдыру, үстерү һәм саклауны тәэмин итү, шулай ук жирле эһәмияттәге махсус сакланылучы табигать территорияләрен файдалану һәм саклау өлкәсендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыру;

30) авыл хужалыгы житештерүен үстерүдә ярдәм итү, кече һәм урта эшкүарлыкны үстерү өчен шартлар тудыру;

31) жирлектә балалар һәм яшьләр белән эшлөү чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру;

32) Россия Федерациясенең су законнарында билгелэнгән чикләрдә су объектлары милекчесенең вәкаләтләрен гамәлгә ашыру, алардан файдалануның чикләүләре турында халыкка мәгълүмат житкерү;

33) муниципаль урман контролен гамәлгә ашыру;

34) жәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданның һәм аларның

берләшмәләренә халык дружиналары эшчәнлегә өчен шартлар тудыру;

35) жирлекнең административ участогында эшләү өчен участок уполномоченные вазыйфасын биләүче хезмәткәргә бина бирү;

36) 2017 елның 1 гыйнварына кадәр полиция участок уполномоченные вазыйфасын биләүче хезмәткәргә һәм аның гаилә әгъзаларына хезмәткәрнең күрсәтелгән вазыйфа буенча бурычларын үтәү чорына торак урын бирү;

37) «Коммерциягә карамаган оешмалар турында» 1996 елның 12 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль законның 311 һәм 313 статьяларында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә социаль юнәлешле коммерциягә карамаган оешмаларга ярдәм күрсәтү.

38) жирлек ихтыяжлары өчен ясалма жир кишәрлекләре булдыру өчен кирәкле эшләрне башкаруны тәмин итү, ачык аукцион уздыру федераль закон нигезендә ясалма жир кишәрлегә төзү турында шартнамә төзү хокукына;

39) жирлек чикләрендә коррупциягә каршы көрәш чараларын гамәлгә ашыру;

40) «Дәүләт күчемсез мөлкәт кадастры турында» 2007 елның 24 июлендәге 221-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә комплекслы кадастр эшләрне башкаруда катнашу.»;

2) 7 статьяның 1 өлешен түбәндәге редакциядә баян итәргә:

«7 статья. Жирлекнең жирле үзидарә органнары хокуклары жирлекләрнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә кертелмәгән мәсьәләләренә хәл итүгә

1. Жирлекнең жирле үзидарә органнары түбәндәгеләргә хокуклы:

1) жирлек музейларын төзү;

2) жирлектә нотариус булмаган очракта, законнарда каралган нотариаль гамәлләр кылу;

3) опека һәм попечительлек эшчәнлеген гамәлгә ашыруда катнашу;

4) жирлек территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләренә хокукларын гамәлгә ашыруга бәйле эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;

5) Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә ярдәм күрсәтү һәм жирлек территориясендә миллиәтара мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыру;

6) жирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизация эзәрләү чараларын оештыруда һәм гамәлгә ашыруда катнашу;

7) муниципаль янгын сагы булдыру;

8) туризмны үстерү өчен шартлар тудыру;

9) кеше хокукларын тәмин итүгә жәмәгать контролен гамәлгә ашыручы һәм мәжбүри тоту урыннарындагы затларга булышлык күрсәтүче ижтимагый күзәтү комиссияләренә ярдәм күрсәтү;

10) "Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында" 1995 елның 24 ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның ижтимагый берләшмәләренә, шулай ук инвалидларның гомумроссия ижтимагый берләшмәләре оешмалары тарафыннан төзелгән оешмаларга ярдәм күрсәтү.

11) торак законнары нигезендә социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарына наем шартнамәләре буенча муниципаль торак фондыннан гражданның торак урыннары бирү;

12) жирлек территориясендә яшәүче хужасыз йорт хайваннарын аулау һәм асрау чараларын гамәлгә ашыру.

13) «Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында» Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендә чараларны гамәлгә ашыру;

14) инвалидларның, сәламәтлеге мөмкинлекләре чикләнгән затларның физик культурасын һәм спортын үстерүгә, жайлаштырылган физик культураны һәм адаптив спортны үстерүгә ярдәм итү.»;

3) 12 статьяның 8 абзацын түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

« 8) гавами тыңлаулар, ижтимагый фикер алышулар;»;

4) 18.1 статьяны тулыландырырга. Авыл старостасы

«18.1. Авыл старостасы

1. Авыл торак пунктында жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл иткәндә жирле үзидарә органнарының һәм авыл торак пунктында яшәүчеләрнең үзара хезмәттәшлеген оештыру өчен жирлектә урнашкан авыл торак пунктында авыл старостасы билгеләнергә мөмкин.

2. Авыл старостасы вәкилләклә органы тарафыннан билгеләнә, аның составына әлеге авыл торак пункты керә, әлеге авыл торак пункты территориясендә яшәүче һәм актив сайлау хокукына ия затлар арасынан авыл торак пункты гражданның жыенын тәкъдим итү буенча.

3. Авыл старостасы дәүләт вазыйфасын, дәүләт граждан хезмәте вазыйфасын, муниципаль вазыйфаны яисә муниципаль хезмәт вазыйфасын биләүче зат булмый, хезмәт мөнәсәбәтләрендә һәм алар белән турыдан-туры бәйлә башка мөнәсәбәтләрдә була алмый.

4. Авыл старостасы булып түбәндәге затлар билгеләнә алмый:

1) дәүләт вазыйфасын, дәүләт граждан хезмәте вазыйфасын, муниципаль вазыйфаны яисә муниципаль хезмәт вазыйфасын биләүче;

2) суд тарафыннан хокуктан файдалануга сәләтсез яисә хокуктан файдалану сәләте чикләнгән дип танылган;

3) юкка чыгарылмаган хөкөм ителүе булган.

5. Авыл старостасы вәкаләтләре чоры биш ел тәшкил итә.

Авыл старостасы вәкаләтләре әлеге авыл торак пункты кергән муниципаль берәмлекнең вәкилләклә органы карары буенча, авыл торак пункты гражданның жыены тәкъдиме белән, шулай ук «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131 - Ф3 номерлы Федераль законның 40 статьясындагы 10 өлешенең 1-7 пунктларында билгеләнгән очрактарда вакытыннан алда туктатыла.

6. Авыл старостасы үзенә йөкләнгән бурычларны хәл итү өчен:

1) жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү мәсьәләләре буенча жирле үзидарә органнары, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр һәм башка оешмалар белән хезмәттәшлек итә;

2) халык белән, шул исәптән гражданның жыенында, жыелышларында, конференцияләрендә катнашу юлы белән хезмәттәшлек итә, мондый чаралар нәтижеләре буенча мөрәжәгать һәм тәкъдимнәр жиберә, шул исәптән жирле үзидарә органнары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле муниципаль хокукый актлар проектлары рәвешендә рәсмиләштерелгән затлар;

3) жирле үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча авыл торак пункты халкына мәгълүмат бирә, шулай ук аларны жирле үзидарә органнарынан алынган башка мәгълүматка житкерүдә ярдәм итә;

4) жирле үзидарэ органнарына гавами тыңлаулар һәм ижтимагый фикер алышулар оештыруда һәм уздыруда, аларның нәтижэләрен авыл торак пункттында халыкка игълан итүдә ярдәм итә;

5) муниципаль берәмлек уставында һәм (яисә) муниципаль берәмлек вәкиллекле органының норматив хокукый актында Россия Федерациясе субъекты законы нигезендә каралган башка вәкаләтләрне һәм хокукларны гамәлгә ашыра.

7. Эшчәнлек гарантияләре һәм авыл торак пунктының старостасы статусының башка мәсьәләләре муниципаль берәмлек уставы һәм (яисә) муниципаль берәмлек вәкиллекле органының норматив хокукый акты белән Россия Федерациясе субъекты законы нигезендә билгеләнергә мөмкин.»;

5) 21 статья түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«21 статья. Гавами тыңлаулар, ижтимагый фикер алышулар

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль хокукый актлар проектлары буенча фикер алышу өчен Поселение Советы Поселениесендә яшәүчеләр катнашында гавами тыңлаулар үткәрелергә мөмкин.

2. Гавами тыңлаулаы жирлек халкы, жирлек советы яки жирлек башлыгы инициативасы буенча уздырыла.

Халык яки жирлек Советы инициативасы буенча үткәрелә торган гавами тыңлаулар жирлек советы тарафыннан билгеләнә, ә жирлек башлыгы инициативасы буенча - жирлек башлыгы инициативасы белән.

3. гавами тыңлауларга түбәндәгеләр чыгарылырга тиеш:

1) Жирлек Уставы проекты, шулай ук әлегә Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт проекты, Уставка үзгәрешләр бары тик жирле әһәмияттәге мәсьәләләр Уставында беркетелә торган мәсьәләләрне һәм аларны хәл итү вәкаләтләрән Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнардагы туры китерү максатларында гына кертелә торган очраклардан тыш;

2) Жирлек бюджеты проекты һәм аның үтәләше турында хисап;

3) Жирлекнең социаль-иқтисадый үсеш стратегиясе проекты;

Жирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре, жирлекне үзгәртеп кору өчен тавыш бирү юлы белән яисә гражданныр жыеннарында белдерелгән жирлек халкының ризалыгын алу таләп ителә.

4. Гавами тыңлаулар уздыру турындагы карар, әгәр законнарда башкасы каралмаган булса, тиешле орган яисә муниципаль хокукый акт жирлегенә вазыйфаи заты караган көнгә кадәр 20 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.

5. Аларны үткәрү вакытын һәм урынын күрсәтеп гавами тыңлаулар уздыру турындагы карар һәм гавами тыңлауларга чыгарыла торган тиешле муниципаль хокукый акт проекты гавами тыңлаулар уздырылган көнгә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш, әгәр гамәлдәге законнарда башкасы каралмаган булса.

6. Гавами тыңлаулар уздыру турында карар басылып чыккан көннән алып аларны уздыру көненә кадәр шәһәр халкы Халык игътибарына гавами тыңлауларга чыгарыла торган мәсьәлә буенча язма тәкъдимнәр һәм искәрмәләр жиберергә хокуклы, шул исәптән муниципаль хокукый актның гавами тыңлауларына чыгарылучы проектка төзәтмәләр һәм башка тәкъдимнәр. Жирлек башлыгы кергән тәкъдимнәрне һәм кисәтүләрне гомумиләштерүне оештыра.

Күрсәтелгән тәкъдимнәр һәм искәрмәләр гавами тыңлауларда катнашучыларга житкерелә.

7. Гамәлдәге законнарда башкасы каралмаган булса, гавами тыңлаулар муниципаль хокукый акт проектын карау көненә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча уздырыла. Гавами тыңлаулар белгечләрене, экспертларны, кызыксынган затларны чакыру юлы белән үткәрелә. Гавами тыңлауларда шәһәрнең теләсә кайсы кешесе катнашырга хокуклы.

8. Гавами тыңлаулар уздыру йомгаклары буенча жирле үзидарә органнары һәм жирлекнең вазыйфай затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле тәкъдимнәр кабул ителә, алар компетенциясенә муниципаль хокукый акт проектын гавами тыңлауларга чыгару кертелгән.

9. Гавами тыңлауларның нәтижеләре, кабул ителгән карарларны дәлилләнгән нигезләүне дә кертеп, гавами тыңлаулар уздырганнан соң 5 көннән дә соңга калмыйча бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш, әгәр гамәлдәге законнарда башкасы каралмаган булса.

10. Әлеге статьяның 3 өлешендә күрсәтелгән проектлар һәм мәсьәләләр буенча гавами тыңлауларны оештыру һәм уздыру тәртибе жирлек уставы һәм (яисә) жирлек Советы тарафыннан раслана торган гавами тыңлаулар турындагы нигезләмә белән билгеләнә һәм муниципаль берәмлек халкына гавами тыңлаулар уздыру вакыты һәм урыны турында алдан хәбәр итүне, муниципаль хокукый акт проекты белән алдан ук таныштыруны, муниципаль берәмлек халкының гавами тыңлауларында катнашуны, кабул ителгән карарларның дәлилләнгән нигезләмәсен дә кертеп, гавами тыңлауларның нәтижеләрен бастырып чыгаруны (халыкка житкерүне) тәмин итә торган башка чаралар белән билгеләнә.

11. Генераль планнар проектлары, жирдән файдалану һәм төзелеш алып бару кагыйдәләре проектларына, территорияне планлаштыру проектларына, территорияне ызанлау кагыйдәләренә, территорияләрене төзекләндерү кагыйдәләренә проектларына, күрсәтелгән расланган документларның берсенә, жир кишәрлегеннән яисә капитал төзелеш объектыннан файдалануның рөхсәт ителгән төренә, рөхсәт бирү турындагы карарларның проектларына, капитал төзелеш объекларын төзүнең, реконструкцияләүнең иң чик параметрларыннан тайпылуга рөхсәт бирү турындагы карарларның проектларына, жир кишәрлекләреннән һәм капитал төзелеш объекларыннан рөхсәт ителгән файдалануның бер төрен һәм объекларны капитал төзелеш объекларыннан файдалануның рөхсәт ителгән бер төрен үзгәртү мәсьәләләренә, жирдән файдалануның расланган кагыйдәләре булмаганда һәм төзелеш корылмаларын файдалануның бүтән төренә үзгәрешләр кертүне күздә тоткан проектларга, жәмәгать фикер алышулары яисә гавами тыңлаулар үткәрелә, аларны оештыру һәм (яисә) муниципаль берәмлекнең вәкилләкле органнары уставында һәм (яисә) норматив хокукый актлар белән шәһәр төзелеше эшчәнлегенә турындагы нигезләмәләренә исәпкә алып билгеләнә.»;

б) түбәндәге эчтәлекле 23.1 статья өстәргә:

«Статья 23.1. Гражданнар жыены

1. Гражданнар жыены халыкның жирле үзидарәне турыдан-туры тормышка ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы рәвеше булып тора.

2. Гражданнар жыены «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законда каралган очрақларда үткәрелә.

3. «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 статьясында каралган очрақларда гражданнар жыены түбәндәгечә үткәрелергә мөмкин:

1) составына күрсәтелгән торак пункт кәргән жирлек (муниципаль район) чикләрен үзгәртү мәсьәләсе буенча күрсәтелгән торак пункт күрсәтелгән торак пункт территориясен башка жирлек (муниципаль район) территориясенә кертүгә китерә;

2) жирлек Советы вәкаләтләре күрсәтелгән жирлекнең чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча гражданнар жыены тарафыннан гамәлгә ашырыла торган жирлектә;

3) жирлек Советы вәкаләтләрен гражданнар жыены гамәлгә ашыра торган жирлектә, әгәр сайлау хокукына ия жирлек халкының саны 100 дән артык кеше тәшкил итсә, жирлек Советы төзелү турындагы мәсьәлә, аның саны һәм вәкаләтләр чоры турындагы мәсьәлә буенча;

4) жирлек Советы вәкаләтләре гражданнар жыены тарафыннан гамәлгә ашырыла торган жирлектә гражданнарның үзара салым акчаларын кертү һәм куллану мәсьәләсе буенча;

5) жирлек составына керә торган торак пунктта шушы торак пункт территориясендә гражданнарның үзара салымы чараларын кертү һәм куллану мәсьәләсе буенча;

6) жирлекара территориядә урнашкан торак пунктта жирле үзидарәне оештыруга һәм гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча халык инициативасын күрсәтү максатларында;

7) авыл халкы тыгызлыгы түбән булган территориядә яисә аңлаешлы булмаган жирлектә урнашкан жирлектә, әгәр авыл жирлеге халкының саны 100 кешедән артмаса, жирлекне бетерү мәсьәләсе буенча;

8) авыл торак пункттында авыл старостасы кандидатурасын күрсәтү мәсьәләсе буенча, шулай ук авыл торак пункты старостасы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату мәсьәләсе буенча;

9) авыл торак пункттында гражданнар жыены шулай ук муниципаль хезмәт турында Россия Федерациясе законнарында каралган очрақларда муниципаль хезмәт вазыйфасын биләүгә конкурс үткәргәндә конкурс комиссиясе составына кандидатуралар күрсәтү максатларында үткәрелергә мөмкин.

4. Гражданнар жыены жирлек башлыгы яки сайлау хокукына ия, кимендә 10 кеше яши торган торак пунктта яшәүче төркем инициативасы белән чакырылырга мөмкин.

5. Жыенны уздыру инициативасын хуплап жыелырга тиешле имзалар саны сайлау хокукына ия даими яисә өстенлекле рәвештә яшәүче, торак пункт территориясендә яшәү урыны буенча теркәлгән гражданнар санының 5 процентын тәшкил итә, әмма 25 имзадан да ким була алмый.

6. Жирлек башлыгы тарафыннан чакырыла торган гражданнар жыены жирлек башлыгы карары, инициатив төркем тарафыннан чакырыла торган гражданнар жыены жирлек Советы карары белән билгеләнә.

7. Торак пунктта яшәүчеләргә гражданнар жыенын уздыру вакыты һәм урыны турында алдан ук хәбәр ителә, муниципаль хокукый акт проекты һәм гражданнар жыенын хәл итүгә чыгарыла торган мәсьәләләр буенча материаллар белән алдан ук танышып куялар.

8. Жыенда кабул ителгән карарлар муниципаль хокукый актлар булып тора, жирлек башлыгы тарафыннан имзалана һәм Татарстан Республикасының муниципаль норматив хокукый актлары регистрына кертелергә тиеш.».

7) 32 статьяга түбәндәге эчтәлекле 5-8 өлешләр өстәргә:

«5. Депутатның сайлаучылар белән очрашулары махсус билгеләнгән биналарда, бүлмәләрдә, шулай ук йорт эчендәге территорияләрдә уздырыла. Бу очракта аларны үткөрү тормыш-яшәешне тәмин итү, транспорт яисә социаль инфраструктура, элемент объектлары эшчәнлеге бозылуга, жәяүлеләр һәм (яисә) транспорт чаралары хәрәкәтенә йә гражданның торак урыннарына яисә транспорт яисә социаль инфраструктура объектларына керүенә комачаулар булдыруга китермәскә тиеш. Мондый очрашулар турында Россия Федерациясе субъектының башкарма хакимияте органнары яки жирле үзидарә органнары хәбәр итү таләп ителми. Шулай ук вакытта депутат күрсәтелгән органнарда аларны уздыру датасы һәм вакыты турында алдан хәбәр итәргә хокуклы.

6. Жирле үзидарә органнары депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын уздыру өчен махсус бирелгән урыннарны, шулай ук жирле үзидарә органнары депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын уздыру өчен бирелә торган биналарның исемлеген һәм аларны бирү тәртибен билгелиләр.

7. Депутатның гавами чара рәвешендә сайлаучылар белән очрашулары жыельшлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар турындагы Россия Федерациясе законнары нигезендә үткәрелә.

8. Депутатның жыельшлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар турында Россия Федерациясе законнары белән билгеләнә торган гавами чара рәвешендә сайлаучылар белән очрашуларын оештыруга яисә уздыруга каршылык күрсәтү Россия Федерациясе законнары нигезендә административ жаваплылыкка китерә.»;

34 статьяның 1 өлешен түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«34 статья. Жирлек Советы компетенциясе

1. Совет компетенциясенә түбәндәгеләр керә:

1) жирлек уставын кабул итү һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү;

2) жирлекнең бюджет проектын карау, жирлек бюджетын раслау, аның үтәлешен тикшереп торуну гамәлгә ашыру, жирлек бюджетының үтәлеше турындагы хисапны раслау;

3) жирле салымнарны һәм жыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм юкка чыгару, алар буенча ставкаларның күләмен билгеләү, аларны түләү буенча салымнар һәм жыемнар турындагы Россия Федерациясе законнары нигезендә ташламалар бирү;

4) муниципаль берәмлекнең социаль-икътисади үсеш стратегиясен раслау;

5) муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслау.

6) биләмәне үзгәртү, үзгәртеп кору турындагы инициативаны күрсәтү;

7) жирлек Советы депутатларын сайлауларны билгеләү, жирлек Советы депутатларын сайлаулар буенча сайлау округлары схемасын раслау;

8) жирле референдумны билгеләү;

9) жирлек башлыгын сайлау;

10) жирлек башлыгын отставкага чыгару турында карар кабул итү;

11) жирлек башлыгы урынбасарын сайлау;

12) жирлек башкарма комитеты житәкчесен билгеләп кую, аның отставкасын кабул итү;

13) жирлек Советы депутатлары арасыннан жирлек вәкилен Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы Советына сайлау;

14) башкарма комитет структурасын раслау, аның хезмәткәрләренең иң чик санын билгеләү;

15) жирлек башкарма комитеты житәкчесе вазыйфасын биләүгә конкурс үткәрү тәртибен билгеләү, конкурс комиссиясе әгъзаларын билгеләү;

16) жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затларын, жирле үзидарәнең сайланулы органнары әгъзаларын, жирлек Советы депутатларын, муниципаль хезмәткәрләр һәм муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләрен һөнәри белем һәм өстәмә һөнәри белем бирүне оештыру тәртибен һәм муниципаль хезмәт өчен кадрлар әзерләүне оештыру тәртибен Россия Федерациясенең муниципаль хезмәт турындагы законнарында каралган тәртиптә билгеләү;

17) сайлау комиссиясе әгъзаларын билгеләп кую;

18) жирлек Советы депутатының чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне билгеләү;

19) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында закон чыгару инициативасы хокукын гамәлгә ашыру;

20) жирлек муниципаль милке белән идарә итү һәм аның белән эш итү тәртибен, шул исәптән федераль законнар нигезендә аны хосусыйлаштыру тәртибен һәм шартларын билгеләү; муниципаль мөлкәт төрләре исемлеген билгеләү, аны читләштерү вәкаләтле вәкил тарафыннан килештереп яисә расланганнан соң гамәлгә ашырыла;

21) муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзү, үзгәртеп оештыру һәм бетерү турында карарлар кабул итү тәртибен, шулай ук муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр тарафыннан күрсәтелә торган хезмәтләргә тарифлар билгеләү тәртибен һәм, әгәр федераль законнарда башкасы каралмаган булса, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр тарафыннан башкарыла торган эшләр тәртибен билгеләү;

22) жирлекнең муниципальара хезмәттәшлек оешмаларында катнашу тәртибен билгеләү;

23) жирлекнең жирле үзидарә органнары эшчәнлеген матди-техник һәм оештыру ягыннан тәэмин итү тәртибен билгеләү;

24) жирле үзидарә органнарының һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затларының жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү вәкаләтләрен үтәвен тикшереп тору;

25) муниципаль кыйммәтле кәгазьләргә чыгару тәртибен билгеләү;

26) жирлекне территориаль планлаштыру документларын, жирлекне шәһәр төзелешен проектлауның жирле нормативларын, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләрен, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы нигезендә башка шәһәр төзелеше документларын раслау;

27) жирлек территориясендә торак пунктларның урамнарын һәм башка өлешләрен исемнәрен атау һәм үзгәртү турындагы мәсьәләләргә хәл итү;

28) гадәттән тыш хәлләргә бетерү өчен финанс һәм матди ресурсларның жирле резервларын булдыру һәм алардан файдалану тәртибен билгеләү;

29) муниципаль махсуслаштырылган торак фондының торак урыннарын бирү тәртибен билгеләү;

30) территориаль ижтимагый үзидарә органнарына жирлек бюджетыннан кирәкле акчаларны бүлеп бирү шартларын һәм тәртибен билгеләү;

31) автоном коммерциягә карамаган оешмалар һәм фондлар рәвешендә коммерциягә карамаган оешмалар төзү турында карарлар кабул итү;

32) үз массакуләм мәгълүмат чараларын гамәлгә кую;

33) жирлек Уставы һәм жирлек Советы карарларына аңлатма бирү;

34) жирлек Советы регламентын һәм үз эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча башка карарлар кабул итү;

35) жирлек Советы аппараты турындагы нигезләмәне раслау;

36) коммуналь инфраструктура системасына, коммуналь комплекс оешмалары товарларына һәм хезмәт күрсәтүләренә тарифларга, кулланучылар өчен бәяләргә (тарифларга) өстәмә түләүләргә тарифларны жайга салу тәртибен билгеләү;

37) Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы Советы белән Арча муниципаль районының контроль-хисап палатасына тышкы муниципаль финанс контролен гамәлгә ашыру буенча ревизия комиссиясе вәкаләтләрен тапшыру турында килешү төзү;

38) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән жирлекләренң вәкиллекле органнары карамагына кертелгән башка вәкаләтләр, шулай ук әлегә Устав тарафыннан жирлек Советы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләр.»;

9) 47 статьяның 4 пунктын яңа редакциядә бәян итәргә:

«4. Муниципаль берәмлек башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, муниципаль сайлауларда сайлана торган муниципаль берәмлек башлыгын сайлаулар "Россия Федерациясе гражданнының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында" 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән срокларда уздырыла.»;

10) 47 статьяга түбәндәге эчтәлекле 6 һәм 7 өлеш өстәргә:

«6. вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган муниципаль берәмлек башлыгы Россия Федерациясе субъектының (Россия Федерациясе субъекты дәүләт хакимиятенң югары башкарма органы житәкчесе) муниципаль берәмлек башлыгы вазыйфасыннан төшерү турында йә муниципаль берәмлек башлыгын отставкага чыгару турында муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы карары нигезендә әлегә хокукый актка яисә суд тәртибендә карарга карата шикаять биргән очракта, муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы суд карары законлы көченә кәргәнче муниципаль берәмлек башлыгын үз составыннан яисә конкурс комиссиясе тарафыннан тәкъдим ителгән кандидатлар арасыннан сайлау турында карар кабул итәргә хокуклы түгел;

5. Жирлек башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, жирлек Советы тарафыннан үз составыннан яисә конкурс комиссиясе тарафыннан конкурс нәтижеләре буенча тәкъдим ителгән кандидатлар арасыннан сайлап куела торган жирлек башлыгын сайлау вәкаләтләр туктатылган көннән алып алты айдан да соңга калмыйча гамәлгә ашырыла.

Шул ук вакытта әгәр Советның вәкаләтләре чоры тәмамланганчыга алты айдан да кимрәк вакыт калган булса, жирлек Советы составыннан жирлек башлыгын сайлау жирлекнең яңа сайланган Советының беренче утырышында гамәлгә ашырыла, ә конкурс комиссиясе тарафыннан тәкъдим ителгән кандидатлар арасыннан жирлек башлыгын конкурс нәтижеләре буенча сайлау - жирлек Советы тулы хокуклы составта сайланган көннән алып өч ай эчендә.»

11) 50 статьяның 1 өлешендәге 1 пунктын түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

- «1) планлаштыру, бюджет, финанс һәм исәпкә алу өлкәсендә:
- шәһәр бюджеты проекты тәзи, шәһәр бюджетын үти, шәһәр бюджетының үтәлеше турында хисап тәзи;
  - кирәкле документлар һәм материаллар белән шәһәр бюджеты проекты (бюджет проекты һәм урта сроклы финанс планы) шәһәр Советы раславына кертә;
  - бюджетара трансфертларны бүлү методикаларын һәм (яисә) бирү тәртибен эшли һәм раслый;
  - шәһәр бюджетын үтәүне һәм бюджет хисабын төзүне тәэмин итә, шәһәр бюджетының үтәлеше турында хисапны шәһәр Советына раслауга тапшыра;
  - муниципаль бурыч белән идарә итүне тәэмин итә;
  - жирлекнең социаль-икътисади үсеш стратегиясен эшләүне тәэмин итә;
  - жирлек бюджетын үтәүне, жирлекнең социаль-икътисади үсеш стратегиясен үтәүне оештыра;
  - жирлекнең социаль-икътисади үсеш стратегиясен үтәү турында хисаплар әзерләүне тәэмин итә;
  - шәһәрнең икътисады һәм социаль өлкәсе торышын чагылдыра торган статистик күрсәткечләрне жыюны һәм күрсәтелгән дәүләт хакимияте органнарына законнарда билгеләнгән тәртиптә тапшыруны оештыра;
- шәһәр Советы карарлары нигезендә муниципаль кыйммәтле кәгазьләр чыгару, кредитлар алу, муниципаль гарантияләр бирү юлы белән муниципаль алынмаларны гамәлгә ашыра һәм муниципаль мөлкәт сала;»;

12) 69 статьяның 2 өлешендәге 4 пунктын түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«4) «Коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дәүләт вазыйфаларын биләүче затлар һәм башка затларның аларның чыгымнарының керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «Аерым категория затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертәмнәр) ачуны һәм счетлары (кертәмнәр) булуны, акчалар һәм кыйммәтле әйберләр саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яисә) алардан файдалануны тыю турында» 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләрне, тыюларны, бурычларны үтәмәү;

13) 73.1 статьяны түбәндәге эчтәлекле тулыландырырга:

«73.1 статья. Жирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләре

1. Жирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләре жирлек Советы тарафыннан раслана.
2. Жирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләре түбәндәге мәсьәләләрне жайга сала:
  - 1) гомуми файдаланудагы территорияләрне карап тоту һәм мондый территорияләрдән файдалану тәртибе;
  - 2) фасадларның һәм биналарның тышкы төре, корылмаларны киртәләү конструкцияләре;
  - 3) төзекләндерү элементларын проектлау, урнаштыру, карап тоту һәм торгызу, шул исәптән жир эшләрен башкарганнан соң;
  - 4) биналарны, төзелешләрне, корылмаларны, архитектур яктыртуны да

кертеп, муниципаль берәмлек территориясен яктыртуны оештыру;

5) торак пунктлар чикләрендә урнашкан газоннарны, чәчәкләкләрне һәм үләнчел үсемлекләр биләгән башка территорияләрне булдыру, карап тоту, торгызу һәм саклау тәртибен кертеп, муниципаль берәмлек территориясен яшелләндерүне оештыру;

6) муниципаль берәмлек территориясендә мәгълүмат урнаштыру, шул исәптән урам исемнәре һәм йорт номерлары, элмә такталар белән күрсәткечләр урнаштыру;

7) балалар һәм спорт мәйданчыкларын, парковкаларны (парковка урыннарын), кече архитектура формаларын урнаштыру һәм карап тоту;

8) жәяүлеләр өчен коммуникацияләр, шул исәптән тротуарлар, аллеялар, юллар, сукмаклар булдыру;

9) муниципаль берәмлек территориясен күрсәтелгән территориядә инвалидларның һәм халыкның башка аз мобильле төркемнәренә тоткарлыксыз хәрәкәттен тәэмин итү максатларында төзекләндерү;

10) муниципаль берәмлек территориясен, шул исәптән кышкы чорда, жыештыру;

11) яңгыр суларын агызуны оештыру;

12) жир эшләрен уздыру тәртибе;

13) яқындагы территорияләрне үз эченә алган күпфатирлы йортлардагы биналарның, төзелмәләренә, корылмаларның, жир кишәрлекләренә (күпфатирлы йортлардагы урыннарның милекчеләреннән һәм (яисә) башка законлы хужаларыннан тыш) катнашуы (13 п. 28.06.2018 елдан үз көченә керә);

14) Россия Федерациясе субъекты законында билгеләнгән тәртип нигезендә яқындагы территорияләрнең чикләрен билгеләү (14 п.14 п. 2018 елның 28 июнендә үз көченә керә);

15) муниципаль берәмлек территориясен бәйрәмчә бизәү;

16) муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү чараларын гамәлгә ашыруда гражданның һәм оешмаларның катнашу тәртибе;

17) муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләренә үтәләшен тикшереп торуну гамәлгә ашыру.

3. Россия Федерациясе субъекты законы белән, аерым муниципаль берәмлекләренә табигий-климатик, географик, социаль-иқтисади һәм башка үзенчәлекләреннән чыгып, муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләре белән жайга салына торган башка мәсьәләләр каралырга мөмкин.»;

12)79 статьяны түбәндәге редакциядә баян итәргә:

«79 статья. Жирле үзидарә органнарында төзелә торган муниципаль норматив хокукый актларны, килешүләренә бастырып чыгару (халыкка житкерү) һәм аларның үз көченә керү тәртибе.

1. Жирлек Советы карарлары, әгәр аларның карары белән башкасы билгеләнмәгән булса, башлык имза салган көннән соң 10 көн узгач үз көченә керә.

Салымнар һәм жыемнар турында жирлек Советының норматив хокукый актлары Россия Федерациясе Салым кодексы нигезендә үз көченә керә.

Жирлек Уставын кабул итү яисә әлеге Уставка үзгәрешләр кергү турында карар федераль законда, әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә үз көченә керә.

2. Жирлек башлығының, жирле үзидарәнең башка вазыйфаи затларының хокукый актлары, әгәр актларның үзләре тарафыннан башкасы билгеләнмәгән булса, аларны имзалаган көннән үз көченә керә.

3. Муниципаль берәмлек гамәлгә куйган оешмаларның хокукий статусын билгели торган кеше һәм граждан хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагыла торган муниципаль норматив хокукий актлар, шулай ук жирле үзидарә органнары арасында төзелә торган килешүләр рәсми басылып чыкканнан соң (халыкка житкергәннән) үз көченә керә.

4. Һәр муниципаль хокукий актта аның реквизитлары: исеме, аңа имза салу датасы (жирлек Советы тарафыннан кабул ителгән хокукий актлар өчен - шулай ук аны жирлек Советы кабул иткән дата), теркәү номеры, хокукий актны имзалаган вазыйфаи зат исеме, мөһер булырга тиеш.

5. Жирлекнең бюджет турындагы карары, аның үтәләше турындагы хисап, жирле салымнар һәм жыемнар билгеләү турындагы карар, жирлек Советы регламенты, жирлек Советы, жирлек башлыгы тарафыннан кабул ителгән башка норматив хокукий актлар федераль закон белән таратылуы чикләнгән белешмәләр булган муниципаль норматив хокукий актлардан яисә аларның аерым нигезләмәләреннән тыш, аларны имзалаган көннән алып жиде гасыр эчендә рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш.

6. Муниципаль сайлауларны, жирле референдумны, жирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирүне билгеләү турында, жирлекне үзгәртү, үзгәртеп кору, жирлек башлыгын һәм аның урынбасарын сайлау турында, жирле үзидарә органнары арасында төзелә торган килешүләрне һәм башка актларны закон нигезендә рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) турында шулай ук норматив булмаган хокукий актлар булырга тиеш.

7. Законнар яисә әлеге Устав нигезендә рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) мәжбүри булмаган норматив булмаган муниципаль хокукий актлар аларны чыгарган органнар яисә жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары карары буенча бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) мөмкин.

8. Бастырып чыгарганда (халыкка житкергәндә) муниципаль хокукий акт реквизитлары күрсәтелә.

Муниципаль хокукий актларны, килешүләрне рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) түбәндәге юллар белән гамәлгә ашырыла:

- жирлекнең жирле үзидарә органнары тарафыннан гамәлгә куелган басма массакуләм мәгълүмат чараларында йә жирлек территориясендә таратыла торган башка басма массакуләм мәгълүмат чараларында хокукий акт (килешү) текстын бастырып чыгару. Хокукий акт текстын башка басма массакуләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгарганда әлеге бастырып чыгаруның рәсми булуы хакында тамга булырга тиеш;

- жирлекнең торак пунктлары территориясендә хокукий акт (килешү) текстын махсус мәгълүмат стендларында урнаштыру. Күрсәтелгән стендлар һәм аларның урнашу урыннары саны Жирлек Советы тарафыннан раслана һәм Жирлектә яшәүчеләрнең муниципаль хокукий акты тексты белән каршылыксыз танышу мөмкинлеген тәмин итәргә тиеш;

- хокукий акт (килешү) текстын Татарстан Республикасы хокукий мәгълүматының рәсми порталында <http://pravo.tatarstan.ru> адресы буенча урнаштыру.

- хокукий акт (килешү) яисә хокукий акт проекты текстын Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләре порталында, «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә районның рәсми сайтында урнаштыру.

9. Муниципаль хокукий актны (килешүне) бастырып чыгарганда (халыкка житкергәндә) массакуләм мәгълүмат чарасы чыгу датасы йә тиешле актны

(килешүне) игълан итү датасы турында белешмәләр күрсәтелергә тиеш, алар актыны бастыру (тарату) датасына яисә аны мәгълүмати стендта урнаштыру датасына туры килергә тиеш.

10. Муниципаль норматив хокукый актлар, шул исәптән жирле референдумда (гражданның жыенында) кабул ителгән хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән, Татарстан Республикасының муниципаль норматив хокукый актлары регистрына кертелергә тиеш, аны оештыру һәм алып бару Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары тарафыннан гамәлгә ашырыла.

11. Жирле үзидарә органнары арасында төзелгән муниципаль хокукый актыны яисә килешүне рәсми бастырып чыгару аның тулы текстын тиешле муниципаль берәмлектә таратыла торган вакытлы матбугат басмасында беренче бастырып чыгару булып санала.

12. Муниципаль хокукый актларны һәм жирле үзидарә органнары килешүләренә рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) өчен «Интернет» челтәре басмасыннан да файдаланырга хокуклы. Муниципаль хокукый актының тулы тексты рәсми челтәр басмасында басылып чыккан (урнаштырылган) очракта аңа карата басмада күләмле график һәм табличный кушымталар басмада китерелмәскә мөмкин.»;

13) 89 статья яңа редакциядә бәян итәргә:

«89 статья. Жирлектә гражданның үзара салым акчалары.

1. Гражданның үзара салым акчалары дигәндә гражданның жирле әһәмияттәге билгеле мәсьәләләренә хәл итү өчен гамәлгә ашырыла торган бер тапкыр түләүләре аңлашыла. Гражданның үзара салымы тәртибендә түләүләр күләме муниципаль берәмлек халкы өчен (жирлек составына керә торган торак пункт) бертигез дәрәжәдә билгеләнә, моңа саны жирлек составына керә торган торак пунктта яшәүчеләрнең гомуми санының 30 процентыннан артыграк була алмаган һәм алар өчен түләүләр күләме киметелергә мөмкин булган аерым категория гражданны керми.

2. Әлеге статьяның 1 пунктында күрсәтелгән гражданның бер тапкыр бирелә торган түләүләрен кертү һәм алардан файдалану мәсьәләләре жирле референдумда хәл ителә, ә «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 статьясындагы 1 өлешенә 4.1 пунктында каралган очракларда жыенда;

14) 94 статьяга түбәндәге эчтәлекле 5 пункт өстәргә:

«5. Муниципаль берәмлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт белән район уставын яңа редакциядә кую рөхсәт ителми. Бу очракта муниципаль берәмлекнең яңа уставы кабул ителә, ә муниципаль берәмлекнең элек гамәлдә булган уставы һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый актлар муниципаль районның яңа уставы үз көченә кәргән көннән үз көчләрен югалткан дип таныла.»;

15) 96 статьяның 3 өлешен түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«3. Әлеге уставка кертелгән һәм жирле үзидарә органнары структурасын үзгәртә торган үзгәрешләр һәм өстәмәләр (жирлек уставын федераль законнар белән тәңгәлләштерү очракларыннан тыш) жирле үзидарә органнары арасында вәкаләтләр бүлешүне, шулай ук жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затларының вәкаләтләре, вәкаләтләре, вакытлары, сайлау тәртибе үзгәрүне күздә

тотып) әлеге уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Карар кабул иткән жирлек Советы вәкаләтләре чоры узганнан соң үз көченә керә.»;

17) 96 статья түбәндәге эчтәлекле 5 һәм 6 пунктлар өстәргә:

«5. Әлеге уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр муниципаль хокукый акт белән кертелә, ул түбәндәгечә рәсмиләштерелергә мөмкин:

1) жирлек Советы (гражданнар жыены) карары белән;

2) Совет (гражданнар жыены) кабул иткән һәм жирлек башлыгы кул куйган аерым норматив хокукый акт белән. Бу очракта әлеге хокукый актта Совет (гражданнар жыены) карарының аны кабул итү турындагы реквизитлары күрсәтелә. Жирлек уставына кертелә торган үзгәрешләр һәм өстәмәләргә Советның (гражданнар жыенының) күчеш нигезләмәләрен һәм (яисә) нормаларын кертү рөхсәт ителми.

6. Жирлек уставын муниципаль берәмлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карар белән яңа редакциядә язу рөхсәт ителми. Бу очракта жирлекнең яңа уставы кабул ителә, ә элек гамәлдә булган устав һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карар муниципаль берәмлекнең яңа уставы үз көченә кәргән көннән үз көчен югалткан дип таныла.».

1. Уставның 6 статьясындагы 1 өлешенң 21 п.п. һәм 22 п. кагыла торган үзгәрешләр 01.01.2019 белән үз көченә керә дип билгеләргә.

2. Әлеге карарны дәүләт теркәве өчен уставларны теркәү өлкәсендә вәкаләтле федераль башкарма хакимият органының территориаль органына кабул ителгән көннән алып 15 көн эчендә жиберергә.

3. «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге башлыгына Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында» карарны Татарстан Республикасы хокукый мәгълүмат рәсми порталында бастырып чыгарырга (<http://pravo.tatarstan.ru>).

4. «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге башлыгына уставларны теркәү өлкәсендәге вәкаләтле федераль башкарма хакимият органының территориаль органына үзгәрешләр һәм өстәмәләр чыганагы һәм рәсми басылып чыгу (халыкка житкерү) датасы турында белешмәләр жиберергә.

5. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуны Арча шәһәр Советының социаль мәсьәләләр буенча даими комиссиясенә йөкләргә.

«Арча шәһәре» муниципаль
берәмлеге башлыгы,
Арча шәһәр Советы рәйесе

И.Г.Нуриев